

Бугера Дар'я Михайлівна
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
dashashkolnikova@ukr.net

Науковий керівник:
Коротюк Оксана Вікторівна
доктор юридичних наук,
професор кафедри приватного права
Державного податкового університету

ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У відповідь на повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року на території України було запроваджено воєнний стан. Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [4]. Такі зміни вплинули на всі сфери життя, без винятку

не залишалась і нотаріальна діяльність. Не зважаючи на такі обставини, державні та приватні нотаріуси продовжують свою діяльність, крім міст та районів, де йдуть активні бойові дії.

В умовах воєнного стану нотаріус не може повною мірою відповідати формальним вимогам закону мирного часу щодо здійснення нотаріальних дій. Кабінет Міністрів України швидко відреагував на дані події та 28 лютого 2022 року прийняв Постанову Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» [1], що в умовах воєнного стану та протягом одного місяця з дня його припинення або скасування нотаріальні дії вчиняються з урахуванням особливостей (заборон). 6 березня 2022 року набрала чинності Постанова Кабінету Міністрів України «Про питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» [3], яка внесла зміни до попередньої постанови. Можна сказати, що саме ці дві постанови встановили порядок діяльності нотаріусів у воєнний час.

Основною метою перегляду порядку здійснення нотаріальної діяльності є спрощення доступу фізичних та юридичних осіб до нотаріальних дій. З цієї причини вимоги до здійснення нотаріальної діяльності свідомо знижені, але лише в межах забезпечення законності та не порушуючи основні принципи нотаріальної діяльності. Тобто на даний момент вимоги до здійснення нотаріальної діяльності в умовах воєнного стану відрізняються від тих вимог, які були у мирний час. Одним із прикладів є використання спеціальних бланків. Законодавство України висуває обов'язкові вимоги до форми нотаріально посвідчених документів. Необхідно використовувати спеціальний бланк встановленої форми. Проте через повномасштабне вторгнення російської федерації державне підприємство «Національна інформаційна система», відповідальне за забезпечення спеціальними бланками, було позбавлене можливості надавати відповідні бланки нотаріусам. Враховуючи викладене, на період дії воєнного стану нотаріусам дозволено посвідчувати довіреності та заповіти, а також засвідчувати справжність підпи-

сів на документах, без використання спеціальних бланків для нотаріально посвідчених документів, на звичайному папері. На бланку білого кольору з використанням комп'ютерної техніки мають бути надруковані необхідні для нотаріуса реквізити, а саме: Державного герба України, прізвище, ім'я, по батькові (за наявності), назву державної нотаріальної контори (для державних нотаріусів), адресу місця роботи, номер телефону, адреса електронної пошти. Відповідно до Листа Міністерства юстиції України від 09 березня 2022 року «Щодо використання спеціальних бланків нотаріальних документів» [5], нотаріусам рекомендовано заощаджувати спеціальні бланки з метою їх витрачання для більш важливих нотаріальних дій, зокрема, для посвідчення договорів. Що стосується спадкування в умовах воєнного стану. Відповідно положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» установити, що перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці. Свідоцтво про право на спадщину видається спадкоємцям після закінчення строку для прийняття спадщини [3]. Однак, якщо активних бойових дій немає і працює нотаріус, де було відкрито спадщину, спадкоємці можуть звернутися до нотаріуса для прийняття спадщини та відкриття спадкової справи. Як повідомляє Міністерство юстиції України, наразі в більшості адміністративно-територіальних одиниць функціонують спадкові реєстри, що дозволяє нотаріусам безперешкодно вести спадкові справи. Зважаючи на обмежену роль державного реєстру речових прав на нерухоме майно та його обтяження, свідоцтва про право на спадщину, свідоцтва про право власності на нерухоме/рухоме майно та свідоцтва про право власності на частки спільного майна подружжя не видаватимуться. Припинення доступу до призначених реєстрів унеможливило вчинення інших нотаріальних дій щодо нерухомого майна, у тому числі посвідчення договорів про відчуження нерухомого майна.

Серед важливих та основних положень Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання нотаріату в умовах воєнного стану» вводяться жорсткі обмеження щодо громадян російської федерації та юридичних осіб, які мають безпосереднє відношення до держави-агресора. Постановою передбачено, що у разі звернення громадянина російської федерації про вчинення нотаріальної дії юридична особа, створена і зареєстрована відповідно до законодавства російської федерації, або юридична особа, створена і зареєстрована відповідно до законодавства України, кінцевим бенефіціарним власником, членом або учасником (акціонером), що має частку у статутному капіталі 10 і більше відсотків, якої є громадянин рф або юридична особа, створена та зареєстрована відповідно до законодавства рф, нотаріуси відмовляють у вчиненні нотаріальних дій. Стосовно нотаріальних дій щодо зазначених груп осіб, які були розпочаті до 24 лютого 2022 року то вчинення нотаріальних дій буде зупинено.

Наразі український нотаріус може вчинити нотаріальну дію на прохання громадянина російської федерації щодо:

засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з російського

громадянства;

видачі свідоцтва про право на спадщину;

посвідчення заповіту військовополоненого.

В умовах воєнного стану знайти можливості звернутися до нотаріуса дуже важко. Для таких випадків законодавство встановлює коло осіб, які можуть замінити нотаріуса і вчинити низку нотаріальних дій.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану» надає можливість та повноваження посвідчувати довіреності (крім довіреностей на право розпоряджатися нерухомим майном, управління та розпорядження корпоративними правами) командирам військових частин, довіреності та заповіти мають бути згодом зареєстровані у відповідних реєстрах. У

сільських населених пунктах, де немає нотаріуса, нотаріальні дії можуть вчинятися уповноваженими посадовими особами органів місцевого самоврядування. Стаття 40 Закону України «Про нотаріат» [2] регламентує коло осіб, які можуть замінити нотаріуси та здійснювати посвідчення заповітів та довіреностей, прирівняних до нотаріальних. До таких осіб належать, зокрема, головні лікарі, їх заступники з медичної частини, чергові лікарі лікарень, госпіталів, інших стаціонарних закладів охорони здоров'я, а також начальники госпіталів, директори або головні лікарі будинків для осіб похилого віку та осіб з інвалідністю, капітани морських, річкових суден, що ходять під прапором України, начальники установ виконання покарань.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, з початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України всі сфери життя зазнали змін і нотаріальна діяльність не є виключенням. Державні та приватні нотаріуси не припинили свою діяльність, але вчиняються з урахуванням особливостей (заборон). Найголовніше та важливе, що з'явилися жорсткі обмеження щодо громадян російської федерації та юридичних осіб, які мають безпосереднє відношення до держави-агресора. Наразі український нотаріус може вчинити нотаріальну дію на прохання громадянина російської федерації щодо: засвідчення справжності підпису на заяві про вихід з російського громадянства; видачі свідоцтва про право на спадщину; посвідчення заповіту військовополоненого. Основною метою перегляду порядку здійснення нотаріальної діяльності є спрощення доступу фізичних та юридичних осіб до нотаріальних послуг. З цієї причини вимоги до здійснення нотаріальної діяльності свідомо знижені, але лише в межах забезпечення законності та не порушуючи основні принципи нотаріальної діяльності. Тобто, на даний момент вимоги до здійснення нотаріальної діяльності в умовах воєнного стану відрізняються від тих вимог, які були у мирний час. Зміни відбулися стосовно прийняття спадщини. На час дії воєнного стану перебіг строку для прийняття спадщини або відмови від її прийняття зупиняється на час дії воєнного стану, але не більше ніж на чотири місяці.. Однак, якщо активних

бойових дій немає і працює нотаріус, де було відкрито спадщину, спадкоємці можуть звернутися до нотаріуса для прийняття спадщини та відкриття спадкової справи. Також варто зазначити, що деякі нотаріальні дії були спрощені та розширені, а деякі навпаки були обмежені. До нотаріальних дій, які були спрощені можна віднести: форму засвідчення справжності підписів на заявах про надання дозволу про виїзд дитини за кордон; вимоги щодо використання нотаріальних бланків також при посвідченні довіреностей та заповітів, засвідчення справжності підпису на документах. До нотаріальних дій, які були обмежені можна віднести: повноваження нотаріусів щодо здійснення реєстраційних дій щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців та щодо нерухомості; доступ нотаріусів до державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції.

Список використаних джерел

1. Деякі питання нотаріату в умовах війни: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 164 (редакція від 20.03.2023) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/164-2022-%D0%BF#Text>
2. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XI // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 39, ст.383 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12/conv#n430>
3. Про питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 (редакція від 27.12.2022) URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
5. Щодо використання спеціальних бланків нотаріальних документів: Лист Міністерства юстиції України від 09.03.2022 р. N 24584/37.1/32-22 URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS36803>

Резюме.

Бугера Д.М. ВЧИНЕННЯ НОТАРІАЛЬНИХ ДІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України всі сфери життя зазнали змін і нотаріальна діяльність не є виключенням. Державні та приватні нотаріуси не припинили свою діяльність, але діють з урахуванням особливостей (заборон). Зміни відбулися у спадкових питаннях. А саме щодо строків прийняття спадщини. Також важливі зміни відбулись щодо громадян країни-агресора, вони зазнали жорстких обмежень у можливості реалізувати свої права через органи нотаріату України.

Ключові слова: нотаріальна діяльність, нотаріус, спадщина, воєнний стан, повномасштабне вторгнення, нотаріальні дії.

Buhera D.M. EXECUTION OF NOTARIAL ACTS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL LAW.

With the beginning of the full-scale invasion of the Russian Federation on the territory of Ukraine, all spheres of life have undergone changes, and notary activity is no exception. State and private notaries have not stopped their activities, but they act taking into account specifics (prohibitions). Changes have taken place in matters of inheritance. Namely, the terms of acceptance of inheritance. Important changes have also taken place regarding the citizens of the aggressor country. They were severely restricted.

Key words: notarial activity, notary, inheritance, martial law, full-scale invasion, notarial actions.